

Төв аймгийн Статистикийн хэлтэс

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Зуунмод

2017 он

Гарчиг

- Оршил 1
- Баялаг ба орлогын хэмжээг тодорхойлох онолын арга зүй 2-5
- Ядуурлын шугам 5-7
- Ядуурлыг хэмжих нь 7-15
- Дүгнэлт 16-17

Оршил

"Ядуурал" гэдэг нь **хувь хүн** эсвэл **хэсэг хүмүүс өөрийн материаллаг хэрэгцээг хангахдаа тухайн нийгмийн стандарт түвшингээс доогуур орлоготой байгааг илэрхийлнэ**. Бодлогын дүн, шинжилгээ судалгаа хийх болон бусад олон төрлийн зорилгоос хамааран ядуурлын хэмжээг тодорхойлох нь чухал юм. Эдийн засагчид ядуурлыг хэмжихийн өмнө дараахь асуултанд хариу өгөх шаардлага үүсдэг. Үүнд:

1. Хувь хүний баялаг, орлогын хэмжээг хэрхэн тодорхойлох вэ !
2. Ямар орлого, баялагийн түвшинд энэ хувь хүнийг ядуу биш гэж дүгнэх вэ !
3. Хувь хүний баялагийн хэмжээгээр ядуурлын дундаж түвшинг хэрхэн тодорхойлох вэ !

Эхний хоёр асуултыг ерөнхийд нь "магадлах буюу үндсэн асуулт" (ямар хүнийг ядуу гэх вэ! тэдгээр нь хэр зэрэг ядуу байна вэ!), гурав дахь асуултыг " дундажлах асуудал " (ядуурлын түвшин хэр зэрэг байна) гэж нэрлэдэг. Ядуурлын шугмыг тодорхойлох явдал бол гол асуудал байдаг.

Баялаг ба орлогын хэмжээг тодорхойлох

онолын арга зүй

Хувь хүний баялаг ба орлогын хэмжээг тодорхойлох нэлээд олон ялгаатай аргууд байдаг бөгөөд судлаач ухагдхуун ойлголтыг яаж тайлбарлахаас ихээхэн хамаарна. Нөгөө талаас " амьжиргааны түвшин "гэдэг ойлголтыг зөвхөн материаллаг талаас хэмжихээс гадна биетээр тэмтрэх боломжгүй, тухайлбал "хүний эрх "гэсэн ойлголттой уялдуулдаг. Иймээс "материаллаг " "материаллаг бус " гэсэн ойлголтуудыг ялгах нь зүйтэй юм (Sen 1979). Эхний хандлага нь хувь хүний хэрэглээний түвшин дээр суурилж байгаа бол хоёр дахь нь хэрэглээний талаархи нэмэгдэл зарим мэдээллийг ашиглан зэрэгцүүлэлтийг хийнэ.

Эдийн засагчид ихэнхдээ ядуурлыг зөвхөн тэдний юу хэрэглэсэн буюу хэрэглээний мэдээлэл дээр үндэслэн тооцдог. Ингэхдээ олон асуудлыг хамруулах шаардлагатай байдаг. Хэрвээ хувь хүмүүсийн хэрэглээний түвшинг харьцуулах боломжгүй бол нийгмийн аж байдлын талаархи нийтлэг мэдээлэл дээр үндэслэн ядуурлын түвшинг тодорхойлдог.

"Амьжиргааны түвшин "гэдэг ойлголт "материаллаг " ба "материаллаг бус " гэж хоёр хуваагддаг . Аль ч талаас нь авч үзсэн амьжиргааны түвшин нь хувь хүний өөрийн хэрэглээндээ зориулан хэрэглэсэн зүйлсээс хамаарна. Иймд нийтийн хэрэглээнээс хүртсэн хэсгийг яаж үнэлэх асуудал бэрхшээлтэй байдаг. Иймээс **хэрэглээг тухайн хүний материаллаг байдлын чинээлэгээр, харин орлогын хэмжээг хэрэглээний түвшингээр** тодорхойлдог.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Материаллаг үзлийг баримтлагчид амьжиргааны түвшинг хэрэглэсэн нийт бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ (өөрийн аж ахуйгаас үнэ төлбөргүй хэрэглэсэн бүтээгдэхүүнийг оруулан)-г тодорхой үнээр үнэлсэн нийт зардлаар илэрхийлнэ. Харин материаллаг бус үзлийг баримтлагчид амьжиргааны түвшинг шаардлага хангаагүй хүнсний хэрэглээ (шаардлагын түвшинд хүрээгүй тэжээллэг байдал), зарим бүтээгдэхүүний хүрэлцээгүй байдлыг голчлон авч үздэг. Мөн тэдний дэвшүүлж буй санаа нь хүний эрх гэсэн ойлголт тухайн хүний амьжиргаанд нөлөөлж буйг илэрхийлнэ. Өөрөөр хэлбэл, тухайн хүний нийгэмд оролцох эрх нь нийгмийн баялгаас тухайн хүний хүртэх боломжийг харуулна. Энэ нь зөвхөн орлого, цалинтай холбоотой үүсэхгүй харин бусад нийгмийн харилцаанд хэрхэн хамрагдсанаар илэрдэг (Atkinson 1991). Ер нь "боломж", "эрх" гэсэн санаануудыг хөгжингүй орнуудад ихээхэн хэрэглэдэг. Гэвч ихэнхдээ орлогыг илүүд үздэг (Atkinson 1991). Хөгжиж буй орнуудад хувь хүмүүсийн хэрэглээний бүтээгдэхүүн, үүний дотор хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал, гэмтлийн талаар ихээхэн анхаарал тавьдаг.

- Өрхийн аж ахуйн судалгаа нь ядуурлын түвшинг зэрэгцүүлэн шинжлэх хамгийн гол мэдээллийн эх сурвалж болдог. Үнэхээр энэ мэдээлэл дээр үндэслэн нийгэм дэх өмчийн хуваарилалт, өөрөөр хэлбэл нийт өрхийн хичнээн нь хэрэглээний түвшинд хүрэхгүй зүйл хэрэглэж байгааг тодорхойлох боломж олгодог үзүүлэлт юм. Гэхдээ энэ судалгаагаар цуглуулсан мэдээллийг засварлах, үнэлэхэд судлаачид маш их анхаарал тавих хэрэгтэй.
- Эрх тус бүрийн ам бүлийн тоо, насны бүтэц харилцан адилгүй байдаг учир нэг хүнд ногдох хэрэглээг тооцохдоо энгийн арга ашиглах нь нэлээд алдаатай үр

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

дүнд хүргэдэг. Иймээс **"насанд хүрсэн эрэгтэй хүний хүнд шилжүүлсэн хувь хүний хэрэглээ"** гэсэн жишгийг хэрэглэдэг. Дурын ам бүлийн тоо, бүтэцтэй өрхийн гишүүдийг (жишээ нь 1 эрэгтэй, 1 эмэгтэй, 2 хүүхэдтэй ам бүл) насанд хүрсэн нэг эрэгтэй хүнд шилжүүлэн жишсэнээр өрхүүдийг хооронд нь зэрэгцүүлэх боломжтой болно. Жишсэн гэдэг нь юу гэсэн үг вэ ! Энэ нь өрхийн аж ахуйн судалгааны загвар дээр үндэслэн тооцсон үзүүлэлт юм. Өөрөөр хэлбэл өрхийн аж ахуйн судалгааны дүнгээс тухайн бүтээгдэхүүний хэрэглээ өөр өөр ам бүлийн тоо, насны бүтэц бүхий өрхүүдийн хувьд ямар байгааг ажиглан дүр зургийг гаргана гэсэн үг юм. Нийтлэг ашигладаг эрэлтийн загварын аргыг авч үзье. Энэхүү загварт нийт зарлагад эзлэх хүнсний бүтээгдэхүүний зарлагаас логарифм авсан дүн ба өрхөд амьдарч байгаа янз бүрийн насны бүлгийн хүмүүсийн тоотой харьцуулан регресс бодно. (энэ нь Ингелийн муруйн нэг хэлбэр юм) Дээрх нөхцөлд нийт зарлагад эзлэх хүнсний зарлагын хувь амьжиргааны түвшинг илэрхийлэх хэмжигдэхүүн гэж үзэж болно. Ингэснээр амьжиргааны түвшингийн зарим үзүүлэлтийг тогтмол гэж авч үзэхэд нийт зардалд эзлэх хүнсний зүйлийн эзлэх хувь болон нэг хүнд ногдох зарлагын хамаарал нь ам бүлийн тоо, насны бүтэц ялгаа бүхий өрхүүдэд өөр байгаа нь ажиглагдсан. Энэ судалгааны дүн нь **насанд хүрсэн эрэгтэй хүнтэй адил амьжиргааны түвшинд хүрэхийн тулд хүүхэд болон эмэгтэйчүүд бага зүйлийг хэрэглэнэ гэсэн үг юм.**

- Тансаг биш хэрэглээний зардлын нэгэн адил нийт бодит зардал буурах тутам хүнсний хэрэглээнд зориулсан хувь буурах хандлагатай байдаг. Үүнийг "Ингелийн хууль" гэж нэрлэдэг бөгөөд амьжиргааны түвшинг хүнсний бус зардлын хувийн жингээр тодорхойлоход ашигладаг.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

- "Хоол тэжээл" гэдэг нь хувь хүний зөвхөн хүнсний зарлагын хүрээнд нь буюу ихэвчлэн хэрэглэж байгаа хүнсний илчлэгийн хэмжээ ба бусад микро элементүүдийн хэрэглээний түвшинг тодорхойлж байхад "хэрэглээ" нь хүнсний ба хүнсний бус хэрэглээг бүгдийг нь авч үздэг. Үүнээс уламжлан хоол тэжээлийн дутагдлыг "хүнсний илчлэгийн ядуурал"-тай адилтган үзэж болно. Орлогын түвшин доогуур орнуудад хүнсний илчлэгийг амьжиргааны түвшинг илэрхийлэх үзүүлэлт болгохыг зарим судлаачид зөвшөөрдөг байхад зарим нь эсэргүүцдэг. Эдгээр орнуудад хүнсний хэрэглээ нь нийт эрэлтийн дийлэнх хувийг эзэлдэг боловч арай 100 хувь хүрдэггүй .
- Антрополги буюу хүн судлалын арга нь ядуурлын түвшинг үндэсний хэмжээнд тодорхойлоход нэг их ашигладаггүй бөгөөд харин өрхийн хүрээнд тодорхой хугацааны турш хэмжилт хийсний үндсэн дээр амьжиргааны түвшингийн талаар нэмэгдэл мэдээлэл болгон авдаг. Энэ аргын давуу тал нь эцсийн үр дүн рүүгээ чиглэсэн байдагт оршино.

Ядуурлын шугам

Ядуурлын хэмжүүр нь урьдчилан нарийвчлан тодорхойлосон хэрэглээний стандарт буюу "ядуурлын түвшин" хэмээн нэрлэгдэх ойлголт дээр үндэслэдэг. Энэхүү хэрэглээний түвшинг тухайн хүн "ядуу" гэж тооцогддоггүй л бол хүрч хэрэглэх ёстой.

Аливаа нийгэмд (нэн ядуучуудыг ч хамруулан) ядуурал гэдэг ойлголтонд тухайн хүн амьдрахад хамгийн наад захын зайлшгүй шаардлага хангахуйц бараа, бүтээгдэхүүний хэрэглээний түвшингээс доогуур байгаа тохиолдлыг хамруулдаг.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

1. *Туйлын ядуурлын шугам* нь амьжиргааны түвшинг тодорхойлох ядуурлын байдлын талаар харьцуулалт хийхэд ашигладаг тогтсон ойлголтуудын нэг юм. Тухайн орны ядуурлын шугам тухайн орны хүсүүсийн хэрэглээний түвшин дээр үндэслэгдэн тогтоогдсон байх ёстой. **Туйлын ядуурлын шугамыг тодорхойлох нийтлэг зарчим нь ядуурлын түвшингийн зэрэгцүүлэлт хийх боломж бүхий зайлшгүй хэрэгцээний бүтээгдэхүүний сагсны зардлын үнэлгээг тооцоход оршино.** Хамгийн гол асуудал нь **"зайлшгүй хэрэгцээг"** яаж тодорхойлох явдал юм. Хөгжиж байгаа орнуудад ядуурлын шугамыг тодорхойлохдоо хоол тэжээлийн илчлэгийн зохих түвшинг авахад шаардагдах хүнсний бүтээгдэхүүний хэрэглээний зардлыг үндэслэдэг. Мөн дээр нь хүнсний бус хэрэглээг нэмдэг. Хамгийн эхний асуудал нь илчлэгийн түвшинг тодорхойлоход оршино. **Илчлэгийн түвшин идэвхитэй үйл ажиллагаа эрхлэхэд хүний бие махбодийн бодисын солилцооны зайлшгүй хэрэгцээг хангаж** байх ёстой. Харин үйл ажиллагаа нь нийгэм эдийн засгийн нөхцлөөр тодорхойлогдоно. Нөгөө асуудал нь **тухайн илчлэг бүхий хүнсний сагсыг бүрдүүлэхэд гарах хамгийн доод зардлын дүнг тооцоход** оршино. Хоёрдугаар асуудал нь хүнсний бус зарлагын түвшинг тодорхойлоход оршино. Нэгдүгээр арга нь **"Хүнсний илчлэгийн арга"** гэж нэрлэх бөгөөд **зайлшгүй авах ёстой илчлэгийн калорийн доод хэмжээг тогтоож, түүнд хүрэхэд гарах зардал буюу өрхийн орлогын хэсгийг тодорхойлно.** Энэ арга нь хүнсний бус хэрэглээний зарлагыг оруулан тооцож байгаа бөгөөд тухайн илчлэгийн түвшинг авч чадаж байгаа хүний нийт орлого, зарлагын түвшинг тодорхойлно. Энэ аргын нөгөө нэг хувилбар

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

нь эхлээд илчлэгийн түвшинг олж авч чадахуйц хүнсний зарлагын хэмжээг тодорхойлоод, ядуу гэж үзэж байгаа бүлэг хүмүүсийн нийт зарлагад эзлэх хүнсний зарлагын харьцаанд хуваана. Ядуурлын шугамыг тогтоох бас нэг зам бол ямар нэгэн суурь хугацааны буюу байршлын хувьд ядуу хүн амыг нийт хүн амд харьцуулан хувийн жинг тооцож ядуучуудын тоог тодорхойлж болно.

Харьцангуй ядуурлын шугам. Ядуурлын хэмжих байдлаар хөгжиж буй ба хөгжингүй орнуудад ялгаатай байдаг, хөгжиж буй орнуудад туйлын ядуурлын талаар ихэвчлэн хөндөж байхад хөгжингүй орнуудад харьцангуй ядуурлын ойлголт давамгайлж байна. Тухайлбал хөгжингүй орнуудын судалгаанд ядуурлын шугамыг үндэсний дунджийн 50 хувьтай тэнцэхээр авдаг.

Хоёр хүний хооронд орлогын шилжилт явагдаж байгаа тохиолдолд донор нь хүлээн авагчаас илүү (доогуур) орлоготой байсан бол тэгш бус байдал буурна (нэмэгдэнэ) гэсэн зарчмыг тэгш бус байдлын хэмжилтэнд баримталж байх ёстой (Atkinson 1970,1975).

Ядуурлыг хэмжих нь

Ядуурлыг хэмжих Foster, Greer болон Thorberk нарын санал болгосон нэг ангилалд багтах ядуурлын хамралтын индекс **H**, ядуурлын гүнзгийрэлтийн индекс **PG**, Foster-Greer-Thorberk нарын **P2** үзүүлэлт юм. H индекс нь ядуурлын тархалтыг, PG индекс нь ядуурлын гүнзгийрэлт, P2 ядуурлын тэгш бус байдлыг тус тус илэрхийлдэг.

Одоогийн байдлаар нийт өрхийг хамарсан орлогын үзүүлэлт манай оронд аль ч түвшинд гардаггүй бөгөөд гардаг байлаа ч гэсэн асар их хэмжээний хөрөнгө, мөнгө шаардагдах юм. Харин үүнийг орлуулж тооцох үзүүлэлт нь мал аж ахуйн

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

үйлдвэрлэл зонхилсон орон нутагт **нийт малтай** болон **малчин өрхийн малын бүлэглэлтийн** судалгааг ашиглаж болох талтайг бодолцож сонгож авлаа. Мал ахуйн үйлдвэрлэл давамгайлсан хөдөө орон нутагт ялангуяа бэлчээрийн мал аж ахуйн үйлдвэрлэл зонхилсон суманд хувь хүний баялаг, орлогын хэмжээг хэрхэн тодорхойлоход малын тоо, хэмжээ тэргүүлэх ач холбогдолтой нь манай орны өнөөгийн нөхцөлд хэн бүхэнд ойлгомжтой билээ.

Ингээд Төв аймгийн 27 сумын 2014, 2016 оны мал тооллогын материалд тулгуурлан малтай нийт өрхөөс зөвхөн жилийн дөрвөн улирлын турш мал маллаж орлогын эх үүсвэрээ олдог 9980 малчин өрхийг ам бүл, малын тоог нь таван төрлөөр сонгон авч малчин өрхийн ядуурлын зарим үзүүлэлтүүдийг тооцож хэмжих, Лоренцийн муруйг дүрслэх оролдлого хийж, үнэлэлт дүгнэлт хийхийг хичээлээ. 27 сумын нийт өрхийн **39,0** хувь буюу **11394** хувийн малтай малчин өрх тоологдон тэдний өмчлөлд бодод шилжүүлж тооцсноор **1197217.8** толгой мал бүртгэгджээ. **11394** хувийн малтай малчин өрхийг 10 тэнцүү бүлэгт хуваахдаа **малчин өрхийн нэг ам бүлд ногдох малын тоог** бодод шилжүүлж орлогын эх үүсвэр болгож эрэмбэлж харгалзуулсан болно. Ингэж авсан гол үндэслэл нь малчин өрхийн 5 төрлийн малын тоогоор эрэмбэлж авбал ам бүлийн тоо болон малын төрлийг харгалзаагүй дутагдалтай болох байсан тул нэг төрлийн нэгжид шилжүүлсэн. Нэг тэмээ 1.5 бод, адуу, үхэр тус бүр 1 бод, 6 хонь 1 бод, 8 ямаа 1 бод байхаар тооцсон 2016 онд 27 сумын малчин өрхийн малын тооны тэгш бус байдалд ямар өөрчлөлт гарсныг малчин өрхийн нэг ам бүлд ногдох малын тоог үндэслэн **Жини коэффициент** буюу хэрэглээний ялгааны индекс **0,4016** (2014 онд **0,3950**) гарлаа.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Жини коэффициент нь 0-1 хооронд утга авдаг бөгөөд **1-д** ойртох тусмаа тэгш бус байдал өндөр байна гэсэн юм. Энэ утгаар авч үзвэл тус 27 сумын малчин өрхийн тэгш бус байдал харьцангуй их байгааг харууллаа.

		Малчин өрхийн тоо(Hi)	Ам бүл	Бүх мал бодоор (Yi)	Өрхийн хувийн жин (Hi)	Бүх мал бодоор хувийн жин (Yi)	Бүх мал бодоор өсөн нэмэгдэх хувь (Yi)	Өрхийн өсөн нэмэгдэх хувь (Hi)	Yi +Yi_1	Hi *(Yi +Yi_1)
1	1- 1139	1139	4712	13441.42	0.10	0.011	0.011	0.100	0.011	0.0011
2	1140-2278	1139	4393	30271.67	0.10	0.025	0.037	0.200	0.048	0.0048
3	2279-3417	1139	4256	47006.08	0.10	0.039	0.076	0.300	0.112	0.0112
4	3418-4556	1139	4198	67367.71	0.10	0.056	0.132	0.400	0.208	0.0208
5	4557-5695	1139	4102	89594.08	0.10	0.075	0.207	0.500	0.339	0.0339
6	5696-6834	1139	3877	110763.50	0.10	0.093	0.299	0.600	0.506	0.0506
7	6835-7974	1139	3645	138370.96	0.10	0.116	0.415	0.700	0.714	0.0714
8	7975-9112	1139	3513	180187.25	0.10	0.151	0.565	0.800	0.980	0.0980
9	9113-10251	1139	2946	218242.75	0.10	0.182	0.748	0.900	1.313	0.1313
10	10252- 11394	1143	1894	301972.33	0.10	0.252	1.000	1.000	1.748	0.1753
		11394	37536	1197217.75	1.00	1.000				0.5984

Gini coefficient=1- SUM{(Hi* (Yi+Yi_1))}= 1-0.6050 =0.3950

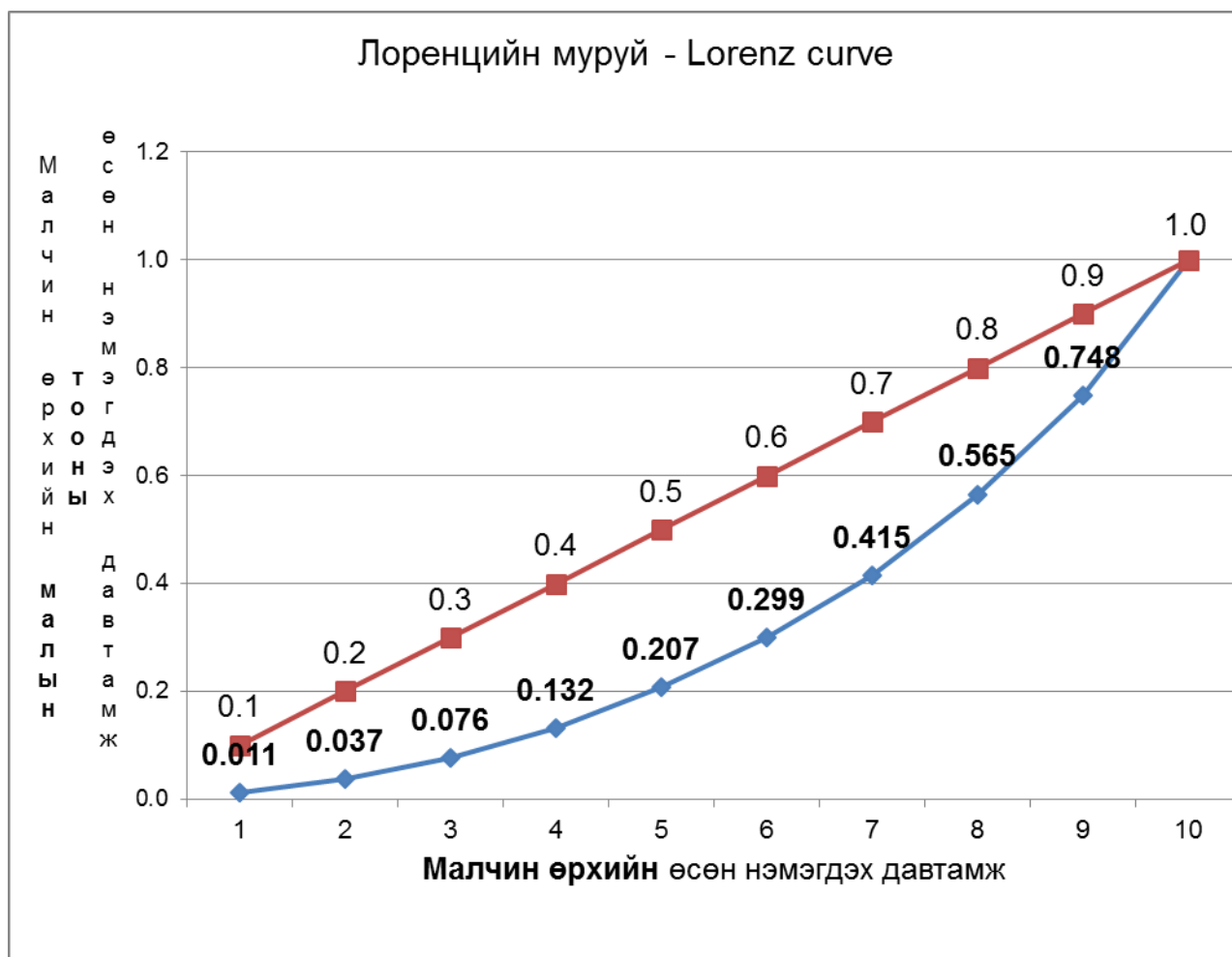
2014 он

Gini coefficient=1- SUM{(Hi* (Yi+Yi_1))}= 1-0.5984 =0.4016

2016 он

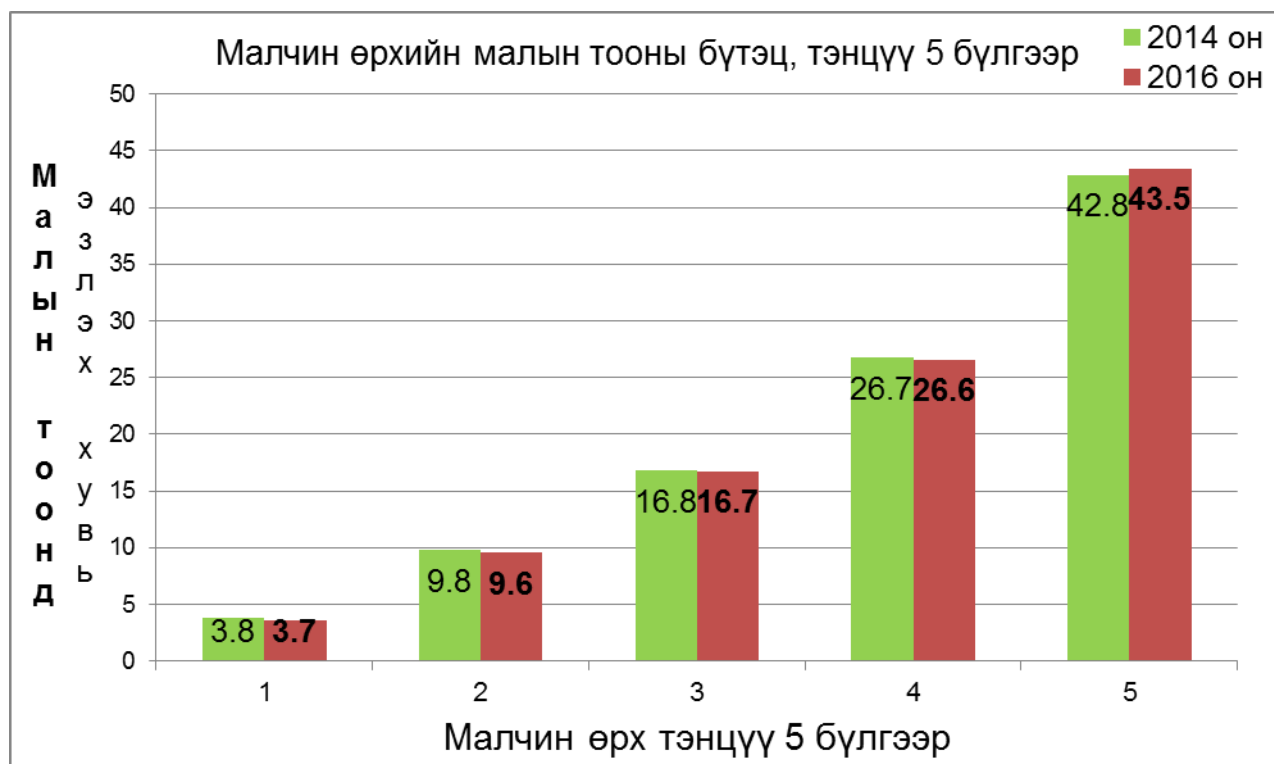
Тэгш бус байдлын шинжилгээнд Лоренцийн муруй гэх графикийн аргыг хэрэглэдэг. Лоренцийн муруй нь тухайн улсын хүн амыг суурьшил эсвэл бүс нутгаар хамгийн ядуугаас чинээлэг баян руу эрэмбэлэн хүн амын хувийн жинг түүнд харгалзах хэрэглээний жинд харгалзуулан үзүүлдэгт оршино. 27 сумын 11394 хувийн малтай малчин өрхийг 10 тэнцүү бүлэгт нэг ам бүлд ногдох малын тоог бодод шилжүүлж орлогын эх үүсвэр болгож эрэмбэлж харгалзуулан Лоренцийн муруйг байгууллаа. Эндээс харахад тус аймгийн малчин хүн амын хамгийн чинээлэг 10,0 хувийн дундаж хэмжээ (нэг ам бүлд ногдох бодод шилжүүлсэн малын тоо) хамгийн ядуу 10 хувийнхнаас 22.5 дахин (2014 онд 20.6 дахин) өндөр байгааг харууллаа.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Харин 27 сумын 11394 хувийн малтай малчин өрхийг 5 тэнцүү бүлэгт нэг ам бүлд ногдох малын тоог орлогын эх үүсвэр болгож эрэмбэлж харгалзуулан авч үзвэл 27 сумын малчин хүн амын хамгийн чинээлэг **20,0** хувийн дундаж хэмжээ (нэг ам бүлд ногдох бодод шилжүүлсэн малын тоо) хамгийн ядуу 20 хувийнхнаас 11.9 дахин (2014 онд 11.3 дахин) өндөр байгааг харууллаа.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Ядуурлын шугмыг малчин өрхийн нэг ам бүлд ногдох бодод шилжүүлсэн малын тоог **22,11 толгой** бод мал байхаар авсан шалтгаан нь одоогийн байдлаар монгол орны хувьд 500 толгой бог малтай байвал өөрийн хэрэгцээгээ бүрэн хангах бололцоотой гэсэн эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын судалгааг үндэслэсэн юм. 2016 онд 27 сумын хувьд малтай малчин нэг өрхөд 3,29 ам бүл (2014 онд 3.39) бүртгэгдсэн тул нэг ам бүлд ногдох малын тоог 22,11 толгой бод байхаар ядуурлын шугмыг авлаа.

Малчин өрхийн хувийн малын бүлэглэлтэнд үндэслэн ядуурлыг хэмжих зарим үзүүлэлтүүдийг тооцлоо.

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Ядуурлын хэмжүүрүүдийн тооцоолол Computation of poverty measures

I. Ядуурлын хамралтын хүрээ

а) Өрхийн $H=q/N=4764/9980=0.47735471$		д) АМ ОУЛИИН	
5173/11394	0.4540109	$H=18529/33854=0.5473085$	2014 он
		19792/37536	0.52728 2016 он

II. Орлогын хомсдолын харьцаа Income gap ratio

$$I = \frac{\sum(z - Y_i)}{z} = \frac{\sum(22.11 - Y_i)}{22.11}$$

Ядуу малчин өрхийн нэг хүнд ногдох дундаж малын тоо бодоор

$Y_i = 196104.33/18529 = 10.584$			2014 он
203692.875/19792	10.292		2016 он

$$(1 - \text{Mean income of poor/poverty line}) = (1 - 10.584/22.11) = 0.5213$$

Ядуу малчин өрхийн нэг хүнд ногдох дундаж малын тоо

бодоор ядуурлын шугмын 52.13 хувьтай тэнцүү гэсэн үг			2014 он
$1 - 10.2924/22.11) * 100$		53.45	2016 он

III. Ядуурлын гүнзгийрэлт Poverty gap index (P1)

$$PG = H * I = 0.5473 * 0.5213 = 0.2853$$

0.5273 * 0.5345			2014 он
	0.2818		2016 он

IV. Сений ядуурлын индекс Sens index of poverty

Gini coefficient of the 4764 poor households = $1 - 0.672073 = 0.3279$

			2014 он
		1 - 0.6518	0.3482 2016 он

$$\text{Sens index} = H \{1 - \text{Mean of poor } (1 - G_p) / Z\} = 0.47735471 * \{1 - (10.584 * 0.672073 / 22.11)\} = 0.43235704 * (1 - 0.4023072) = 0.32378$$

			2014 он
	0.45401088292 * (1 - (10.292 * 0.6518 / 22.11))	0.31626	2016 он

бүлийн 47,03 хувийн орлого нь (нэг хүнд ногдох мал) ядуурлын шугмаас тус бүр доогуур гарлаа.

V. FGT index = $1/N \{[\sum(Z - Y_i)/Z]^2\} =$

5627.643/33854			2014 он
5758.807/37536	0.1662		0.1534 2016 он

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

Ядуурлын хамралтын хүрээг авч үзвэл нийт малчин өрхийн **45,4** (2014 онд 47,7) хувь, тэдний **ам бүлийн 52,7** (2014 онд 54,7) хувийн орлого нь (нэг хүнд ногдох бодод шилжүүлсэн мал) ядуурлын шугмаас тус бүр доогуур гарлаа.

- **Орлогын хомсдолын харьцаа.** Ядуу өрхүүдийн нэг ам бүлд бодод шилжүүлсэн **10,29** (2014 онд 10,58) толгой мал ногдов. Энд ядуурлын шугмыг нэг ам бүлд бодод шилжүүлсэн **22.11** толгой мал ногдохоор авсан. Эдгээр өрхүүд нь дөнгөж **ядуурлын шугамын 53,4** (2014 онд 52,1) хувьтай тэнцэх орлоготой байгаа нь туйлын ноцтой асуудал мөн.
- **Ядуурлын гүнзгийрэлтийн индекс** 28,2 (2014 онд 28,5) хувь байгаа нь ядуучуудын хэрэглээний дундаж түвшин ядуурлын шугмаас дунджаар 28.2 хувиар доогуур гэсэн үг юм. Энэ үзүүлэлтийг таамаглал дэвшүүлэхэд илүү хэрэглэх боломжтой.
- Ядуурлын түвшинд байгаа бүлгүүдэд хамрагдсан 5173 (2014 онд 4764) малчин өрхийн хувьд **Жини** коэффициент **0,3482** (2014 онд 0,3279), **Сений ядуурлын индекс** нь **0,3163** (2014 онд 0,3238) байгаа нь тэгш бус байдлын хандлагууд харьцангуй их байгааг харуулсан үзүүлэлт гарлаа.
- Ядуучуудын ядуурлын гүнзгийрэлтийн индексийг нийтийг хамарсан ядуурлын гүнзгийрэлтээр жигнэж тооцож гаргадаг. Энэхүү **FGT index 0.1534** (2014 онд 0,1662) гарсан нь нийтийг хамарсан ядуурлын гүнзгийрэлт нэлээд өндөр байгааг харууллаа.

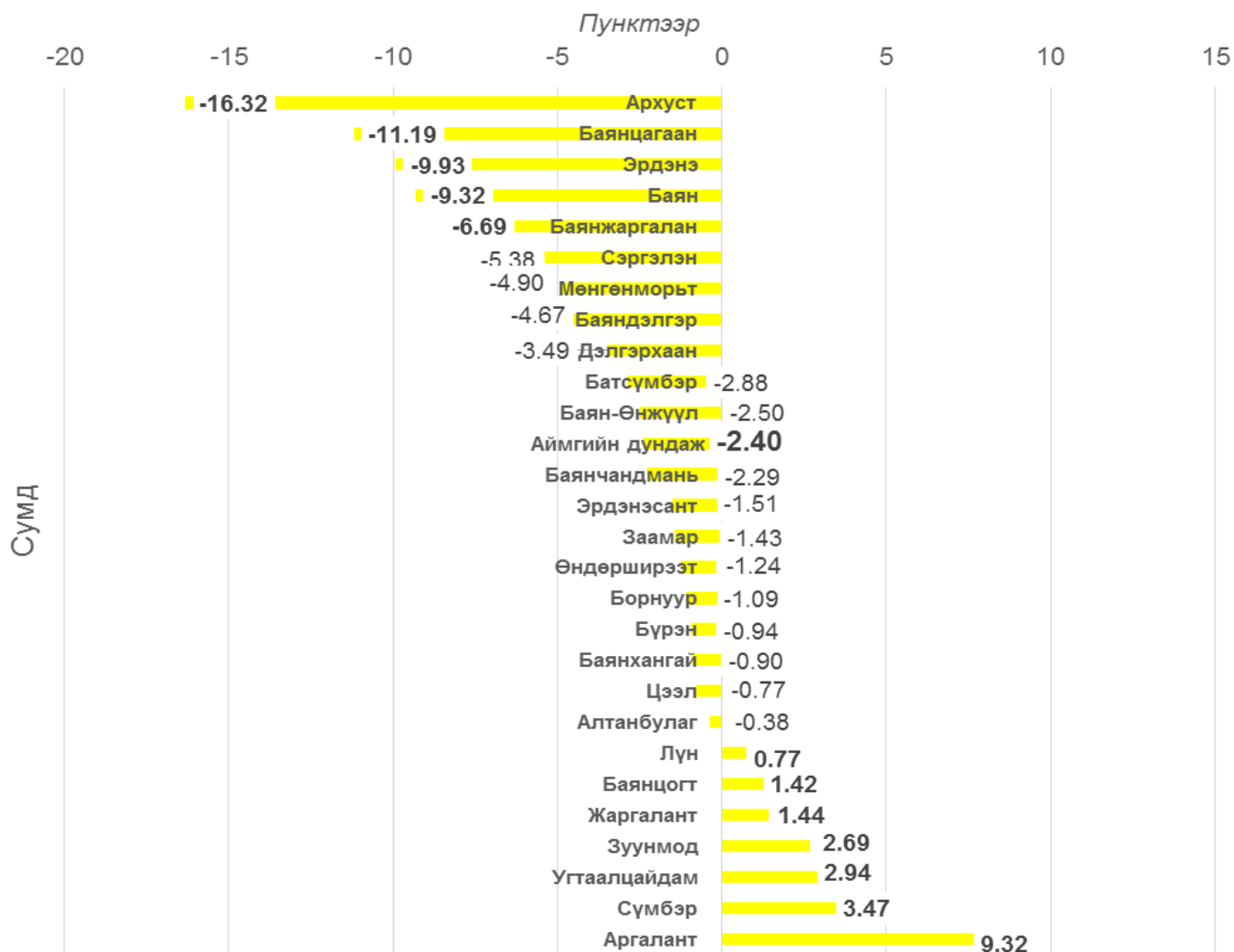
Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

2016 оны байдлаар малчин өрхийн ядуурлын хамралтын хүрээг сумдаар харуулбал

Сумд	Ядуурлын шугмаас бага малтай малчин өрх	Нийт малчин өрх	Хувь	Зөрүү (пунктээр) (2016-2014)
1 Батсүмбэр	549	644	85.25	-2.88
2 Зуунмод	235	309	76.05	2.69
3 Баянчандмань	218	302	72.19	-2.29
4 Борнуур	426	603	70.65	-1.09
5 Сүмбэр	80	125	64.00	3.47
6 Угтаалцайдам	228	391	58.31	2.94
7 Цээл	180	357	50.42	-0.77
8 Баянцогт	167	338	49.41	1.42
9 Аргалант	129	263	49.05	9.32
10 Мөнгөнморьт	174	370	47.03	-4.90
11 Жаргалант	172	367	46.87	1.44
12 Эрдэнэ	289	637	45.37	-9.93
Аймгийн дундаж	5165	11394	45.33	-2.40
1 Заамар	283	625	45.28	-1.43
2 Бүрэн	314	731	42.95	-0.94
3 Эрдэнэсант	365	879	41.52	-1.51
4 Дэлгэрхаан	134	326	41.10	-3.49
5 Баянхангай	67	191	35.08	-0.90
6 Сэргэлэн	126	362	34.81	-5.38
7 Архуст	40	116	34.48	-16.32
8 Алтанбулаг	217	683	31.77	-0.38
9 Баянцагаан	139	448	31.03	-11.19
10 Баянжаргалан	89	298	29.87	-6.69
11 Баян	79	268	29.48	-9.32
12 Лүн	129	446	28.92	0.77
13 Өндөрширээт	135	475	28.42	-1.24
14 Баян-Өнжүүл	146	521	28.02	-2.50
15 Баяндэлгэр	55	319	17.24	-4.67

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

2016 оны малчин өрхийн ядуурлын хамралтын хүрээг 2014 онтой харьцуулснаар бууралт, өсөлтийг-сумдаар

2016 оны байдлаар малчин өрхийн ядуурлын хамралтын хүрээ Баяндэлгэр, Баян-Өнжүүл, Өндөрширээт, Лүн, Баян сумд 17,24-29,48 хувьтай хамгийн бага гарсан бол харин Батсүмбэр, Зуунмод, Баянчандмань, Борнуур, Сүмбэр сумд 85,25-64,00 хувьтай хамгийн өндөр үзүүлэлттэй тооцогдлоо.

Дүгнэлт

27 сумын төвшинд малтай малчин өрх, түүний ам бүл, малын тоог ашиглан ядуурлын зарим үзүүлэлтийг тооцох боломж байгаа нь харагдлаа. Гэвч энэ нь хязгаарлагдмал шинжтэй юм. Учир нь энэ тохиолдолд малын тоог зөвхөн орлого, баялагийн эх үүсвэр болгож байгаад оршино. Иймд энэ тохиолдолд зөвхөн мал аж ахуйн үйлдвэрлэл тухайн өрхийн хувьд амьжиргааны гол үндсэн эх үүсвэр болдог малчин өрхүүдээр авах бололцоотой юм.

Тийм учраас хөдөөгийн малтай малчин өрхийн хувьд хэрэглэх боломжтой прагматик ач холбогдолтой байж болохыг үгүйсгэх аргагүй. Лоренцийн муруй зэрэг тэгш бус байдлыг илэрхийлж тооцдог үзүүлэлтүүдийг өрхүүдийг тэгш хэмтэйгээр 5, 10, 20 хувийн интервалтайгаар тооцох онолын үндэслэл сум, багын түвшинд эдгээрийг мал тооллогын үндсэн материалд нь тулгуурлан нарийсган хийх бүрэн боломжтой нь харагдлаа.

2016 оны малчин өрхийн ядуурлын хамралтын хүрээг 2014 онтой харьцуулахад аймгийн хэмжээнд 2,4 пунктээр буурсан байхад Архуст, Баянцагаан, Эрдэнэ, Баян, Баянжаргалан, Сэргэлэн, Мөнгөнморьт, Баяндэлгэр зэрэг 20 сумд 16,32-0,38 пунктээр бууруулж чаджээ.

Харин малчин өрхийн ядуурлын хамралтын хүрээ 2014 оноос Аргалант, Сүмбэр, Угтаалцайдам, Зуунмод, Жаргалант, Баянцогт, Лүн сумдад 9,32-0,77 пунктээр нэмэгджээ.

Цаашид цөөн малтай малчин өрхийг малжуулах төсөл, хөтөлбөр зэрэгт хамруулахад багийн төвшинд ядуурлын дээрх үзүүлэлтүүдийг тооцож, туршин боловсронгуй болгож ашиглавал бодлого боловсруулагчид, шийдвэр гаргагч

Малчин өрхийн ядуурлыг хэмжих асуудал

нарт практик ач холбогдолтой алхам болно. Дээрх үзүүлэлтүүдийг таамаглал дэвшүүлэхэд хэрэглэх боломжтой юм. Тухайлбал ядуу хүний хэрэглээний түвшин болон ядуурлын шугам хоёрын хоорондын ялгаа буюу ядуурлын гүнзгийрэлтүүдийн нийлбэр дүнгээр ядуу нийт хүн амыг ядуурлаас гаргахад шаардлагатай хөрөнгийн наад захын хэмжээг тодорхойлдог.

Энэ аргачллын дагуу 27 сумын хувьд ядуу малчин өрхийн хүн амыг ядуурлаас гаргахад шаардлагатай хөрөнгийн наад захын хэмжээ буюу нэг хүнд ногдох бодод шилжүүлсэн малын тоог 28,53 хувиар нэмэгдүүлнэ гэсэн үг юм.

Эдгээр багц ядуурлын үзүүлэлтүүдийг Монгол орны аль ч нутаг дэвсгэрт оршин байгаа бэлчээрийн мал аж ахуй голлон эрхлэн явуулдаг аймаг, сум, багийн тооллогын материалд үндэслэн бүрэн тооцож, цаашид бодлого шийдвэр гаргах, малчин өрхийн хүн амын ядуурлыг бууруулах зэрэг арга хэмжээнүүдийг төлөвлөж, хэрэгжүүлэхэд онолын үндэслэл, суурь судалгаа болно гэдэгт найдаж байна.

Төв аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Статистикийн

Хэлтэс

Ашигласан материал

1. 2016 оны Төв аймгийн мал тооллогын 27 сумын 97 багийн 11394 малчин өрхийн мэдээлэл